

Od Bolesława Chrobrego do Hołdu Pruskiego – Echa Wielkiej Historii na Ziemi Błońskiej

roku 2025 wspominamy dwa znamienne wydarzenia z przeszłości Polski – tysiąclecie koronacji Bolesława Chrobrego oraz pięćsetlecie Hołdu Pruskiego. Wielkie wydarzenia rangi krajowej miały swoje echa w dziejach ziemi błońskiej.

Bolesław Chrobry zbudował potęgę Polski, nowego państwa europejskiego. Zwieńczeniem jego rządów była koronacja w 1025 r. Władca konsekwentnie i zdecydowanie zabiegał o szerzenie chrześcijaństwa. Z jego działalnością można wiązać powstanie kościoła św. Wojciecha w Rokitnie, który byłby pierwszym kościołem na Mazowszu. Jego następcy umacniali religię chrześcijańską w swoich dzielnicach. Rozwój sieci parafialnej na ziemi błońskiej zawdzięczamy Władysławowi Hermanowi i jego synom, Zbigniewowi oraz Bolesławowi Krzywoustemu. W okresie rozbitcia dzielnicowego, książę Konrad Mazowiecki z synem Siemowitem założył ośrodek osadniczy w Błoniu wraz z kościołem św. Trójcy, stojącym do dziś, a w obronie chrześcijaństwa przed pogańskimi Prusami i wspieraniu misji chrystianizacyjnych sprowadził do Polski zakon krzyżacki. Wnuk Konrada Mazowieckiego, Konrad II, po uwolnieniu z niewoli u pogańskich Litwinów, przekazał kościół w Błoniu kanonikom regularnym z Czerwińska. W klasztorze przykościelnym początkowe nauki pobierał Mikołaj z Błonia. Uczeń Akademii Krakowskiej, następnie jej doktor i wykładowca, kaznodzieja i teolog, pracownik kancelarii królewskiej Władysława Jagiełły, władcy, który złamał potęgę państwa krzyżackiego w bitwie pod Grunwaldem. Wnuk Jagiełły, Zygmunt Stary, zakończył sprawę burzliwych stosunków polsko-krzyżackich. Zakon został rozwiązany, ostatni jego wielki mistrz, Albrecht, przeszedł na protestantyzm i podporządkował państwo pruskie Koronie Polskiej, symbolicznie składając hołd lenny w 1525 r. Rok później umarł ostatni książę mazowiecki z dynastii Piastów. O jego domniemane zabójstwo posądzany został starosta błoński. Mazowsze zostało inkorporowane do Polski.

Wystawa zrealizowana przez Muzeum Ziemi Błońskiej

Kurator: Jarosław Ilski

Współpraca: Anna Stefanyk

Wystawie towarzyszy bezpłatny folder edukacyjny na wolnej licencji Creative Commons CC-BY dostępny na stronie www.muzeumblonie.pl

Makieta grodu w Błoni z zbiorów Muzeum Ziemi Błońskiej (fot. K. Nieprzecki)

Bolesław Chrobry (Al wg portretu J. Matejki, oprac. K. Toczyński)

Bolesław Chrobry i jego czasy

Bolesław Chrobry był najstarszym synem pierwszego, historycznego władcy Polski, Mieszka I i czeskiej księżniczki Dobrawy. Wyniósł on państwo, które jego ojciec powołał do życia do rangi imperium, podejmując śmiałe wyprawy wojenne i poszerzając jego granice o nowe ziemie. Chrobry prowadził sprawną politykę międzynarodową. Jego zasługą było utrwalenie w swoim państwie chrześcijaństwa, które zaprowadził jego ojciec, przyjmując chrzest w 966 r. Władca wsparł misję chrystianizacyjną biskupa praskiego Wojciecha w krajach pogańskich Prusów, a gdy ten poniósł męczeńską śmierć, wykupił jego ciało i sprowadził do Gniezna, zyskując w ten sposób cenną relikwię. To właśnie do grobu św. Wojciecha pielgrzymował Otton III podczas słynnego zjazdu gnieźnieńskiego, w 1000 r., kiedy to cesarz włożył na głowę Chrobrego swój diadem. Gest ten niektórzy historycy postrzegają jako koronację Bolesława na króla.

Grot włóchni św. Maurycego podarowany Bolesławowi Chrobremu przez cesarza Ottona III na zjeździe gnieźnieńskim w 1000 r. jako symbol przyjaźni obu władców (źródło: Anna Makarewicz – Praca własna CC BY-SA 4.0 <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3169634>)

Denar Bolesława Chrobrego z napisem PRINCES POLONIE (fot. M. Bogucki)

W rzeczywistości jednak, na koronowanego władcę Polska musiała poczekać aż ćwierć wieku, a za oficjalną datę koronacji uważa się dziś rok 1025. Król zmarł 17 czerwca 1025 r. Do historii przeszedł jako jeden z najwybitniejszych polskich władców, sprawny wódz i strateg. To Chrobremu zawdzięczamy utrwalenie, a być może nawet zapoczątkowanie nazwy naszego kraju, między innymi poprzez wybijanie monety, na której tytułował się Princes Polonie – Książę Polski.

Fragment drzwi gnieźnieńskich, nadanie św. Wojciechowi godności biskupiej przez Ottona II (ze zbiorów Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie, fot. K. Nieprzecki)

Chrześcijaństwo w Polsce i na Mazowszu

Według tradycji, w roku 966 Mieszko I dokonał chrztu Polski, wprowadzając swoje młode państwo w orbitę wpływów krajów Europy chrześcijańskiej. Nie wiadomo jakie były motywy zmiany wiary księcia, czy rzeczywiste nawrócenie, czy kalkulacja polityczna. Wbrew pozorom, nie doszło wtedy do konwersji na nową wiarę całego kraju, ale samego księcia i jego otoczenia. Kolejne lata trwały zabiegi o przyjęcie chrześcijaństwa przez poddanych. Działania misyjne i masowy chrzest poddanych realizował z determinacją Bolesław Chrobry, wspierając m.in. misje chrystianizacyjne.

O chrystianizacji Mazowsza nie posiadamy pełnych informacji. Formalnie ziemie te powinny zostać objęte religią chrześcijańską, tak jak reszta państwa pierwszych Piastów. W źródłach archeologicznych dopiero od połowy XI w. pojawiają się tu groby szkieletowe, świadczące o chrześcijańskim sposobie grzebania zmarłych. Na Mazowszu tradycyjne niechrześcijańskie formy pochówków spotykane są jeszcze w XIII w., co świadczy o odrębności kulturowej tej dzielnicy.

Jan Matejko, Zaprowadzenie chrześcijaństwa w Polsce (źródło: Domena Publiczna Jan Matejko - <http://cyfrowe.mnw.art.pl/dmuseion/docmetadata?id=31479>)

Kamienna chrzcielnica z kościoła św. Wojciecha ze zbiorów Muzeum Ziemi Błońskiej (fot. J. Ilski)

Kościół Świętego Wojciecha w Rokitnie

Początki chrześcijaństwa na Mazowszu nie są w pełni znane, jednak istnieje hipoteza, że jednym z pierwszych obiektów sakralnych, które powstały w jego południowej części był kościół św. Wojciecha w Rokitnie. Świątynia założona przez samego Chrobrego miała być kościołem misyjnym, krzewiącym chrześcijaństwo na ziemi mazowieckiej. O prawdziwości tych tez może świadczyć wezwanie świątyni, kult św. Wojciecha był bowiem bardzo rozpowszechniony na przełomie X i XI w. Lokalizacja bezpośrednio nad Rokitnicą, również nawiązuje do świętego i jego męczeńskiej śmierci nad rzeką.

Ośrodkiem grodowym, który ochraniał świątynię mógł być gród w pobliskim Kopytowie, gdzie odnaleziono ślady osadnicze z XI w. Również odkrycie cmentarzyska datowanego na okres XI-XII w. w miejscowości Fałęcin lub Żuków, ok. 3 km od kościoła w Rokitnie, wskazuje na tak wczesne datowanie kościoła oraz jego znaczenie dla ziemi mazowieckiej. Jeśli uznać go za najstarszy kościół na Mazowszu, to mógł również pełnić funkcję siedziby archidiakonatu (enklawy diecezji poznańskiej), następnie przeniesionej do Czerska, potem do Warszawy. Kościół spłonął ok. 1726 r. i nie został odbudowany. Do dziś nie znana jest jego dokładna lokalizacja, a jedynym materialnym świadectwem jego istnienia jest kamienna chrzcielnica znajdująca się w Muzeum Ziemi Błońskiej.

Widok sanktuarium w Rokitnie (dawniej kościół św. Jakuba) od strony północno-wschodniej z miejsca w którym prawdopodobnie stał kościół św. Wojciecha (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie)

Kościół św. Mikołaja w Tarnowie Pałuckim z XIV w. Tak mógł wyglądać kościół św. Wojciecha w Rokitnie (źródło: Błażej Ciszowski – Praca własna, CC BY-SA 3.0 pl, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=21118887>)

Książę Konrad Mazowiecki
(Al wg portretu J. Matejki, oprac. K. Toczyński)

Konrad Mazowiecki i aglomeracja Błonie-Rokitno

onrad Mazowiecki urodził się w 1187 lub 1188 r. Od 1228 r. do końca życia czynił starania o opanowanie ziemi krakowskiej. Obszar ziemi błońskiej usytuowany był centralnie względem wszystkich politycznych zainteresowań Księcia. Dostatecznie blisko Płocka, aby kontrolować najważniejsze miasto północnego Mazowsza, zaś względem Małopolski, w punkcie umożliwiającym zajęcie dogodnej pozycji w przypadku kontrataku niechętnych mu rodów małopolskich możnowładców.

Z tą rolą wiąże się powstanie trzech grodów nad Utratą. Centralnie usytuowany gród, nazywany współcześnie Łysą Górą mógł być ważną siedzibą książęcą. Był założeniem dwuczłonowym, z usypanym w południowej części stożkiem z wieżą o funkcjach obronno-obserwacyjnych. Północną część stanowił rozległy plac (majdan). Całość otaczał drewniano-ziemny wał i fosa. Na majdanie wzniesiono drewniane chaty oraz liczne warsztaty, m. in. złotniczy, brązowniczy i rogowniczy. Na szczególną uwagę zasługuje ceglany dwór rezydencjonalny – uważany za najstarszy ceglany budynek świecki na Mazowszu.

Uformowany w 1 poł. XIII w. ośrodek Błonie-Rokitno, z rezydencją w grodzie centralnym, grodami obronnymi w Osieku i Kopytowie oraz kościołami – św. Trójcy na zachodzie i św. Wojciecha na wschodzie – mógł być kreowany na ośrodek stołeczny księstwa.

Makieta grodu w Błoniu ze zbiorów Muzeum Ziemi Błońskiej (fot. K. Nieprzecki)

Książę Konrad II (Portret z kościoła św. Trójcy w Błoniu, fot. K. Nieprzecki)

Aglomeracja Błonie-Rokitno stolica księstwa?

glomeracja Błonie-Rokitno spełniała wszystkie kryteria, aby stać się miastem. Gród centralny był ośrodkiem administracyjno-politycznym, tu znajdowała się rezydencja monarchy oraz funkcjonowała kasztelania, czyli urząd władztwa terytorialnego, sprawowany w imieniu monarchy. Funkcjonowało tu też ważne centrum produkcyjno-handlowe, o czym świadczą liczne warsztaty, a handel ich wytworami mógł być prowadzony szlakiem lądowym i rzeczny o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym. Aglomeracja Błonie-Rokitno poprzez system grodów o charakterze wojskowym spełniała też funkcje militarne. Była również ważnym centrum religijnym. W Rokitnie funkcjonował kościół archidiaconalny św. Wojciecha oraz parafialny św. Jakuba, zaś w Błoniu powstała ceglana kolegiata św. Trójcy, być może szykowana na siedzibę zgromadzenia zakonnego. Za sprawą żon książęcych pochodzących z Rusi oraz sprowadzonego z Włoch na Mazowsze zakonu dominikanów, który zapoczątkował budownictwo ceglane na ziemi błońskiej, Błonie-Rokitno odznaczało się zróżnicowaną populacją etniczną.

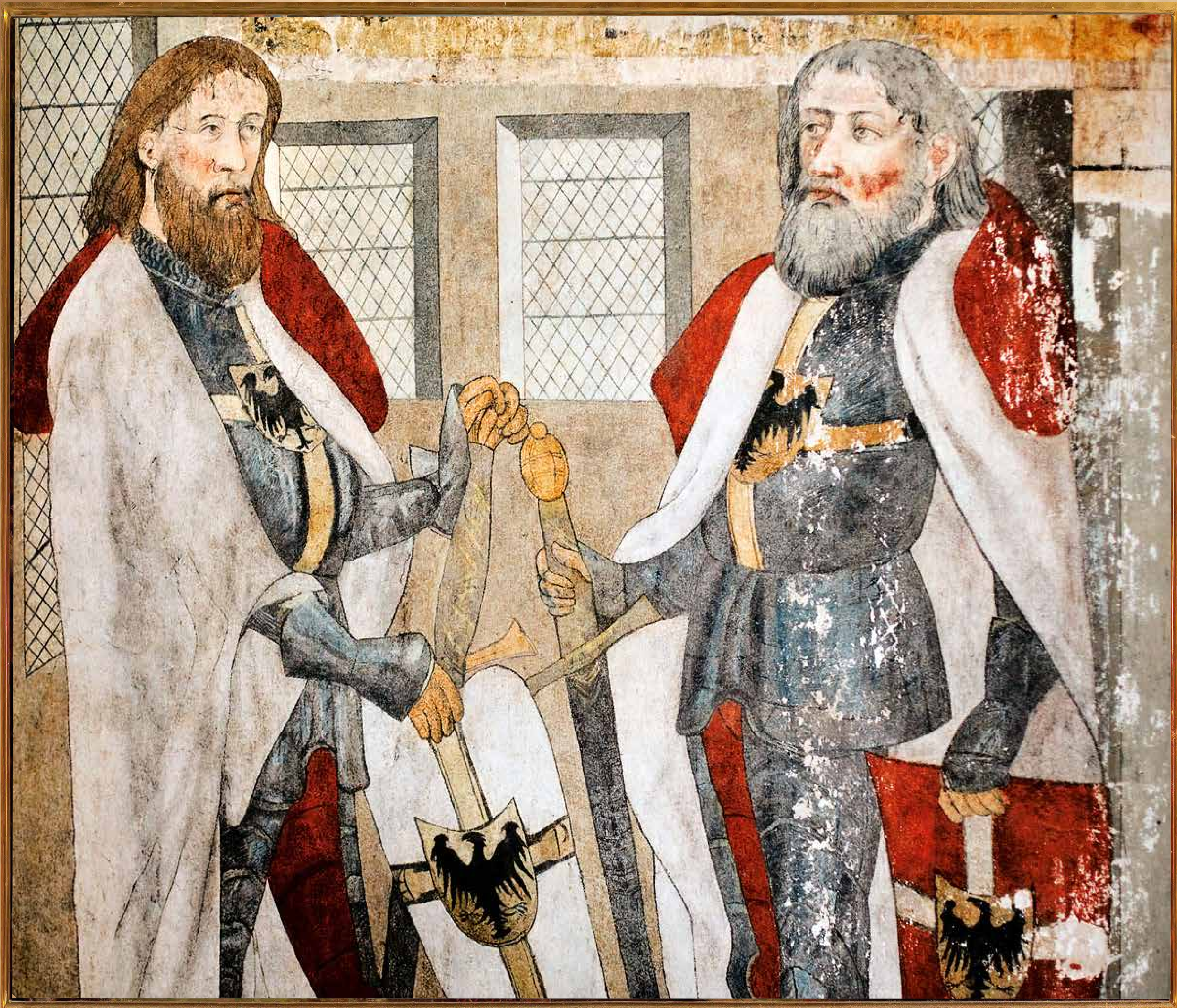
Zamysł inwestycyjny aglomeracji Błonie-Rokitno okazał się jednak nietrwały. Już w latach 60. XIII w., za sprawą najazdów litewsko-pruskich, które nawiedziły Mazowsze, system grodów zaczął upadać. Zginął wówczas Siemowit I, a jego najstarszy syn, Konrad trafił na dwa lata do niewoli. Błonie-Rokitno straciło dotychczasową, centralną pozycję i stało się peryferium dzielnicy książęcej. Kosztem tego ośrodka, Bolesław II, rozwijał nową osadę w Warszawie.

Głowa brodatego mężczyzny, fragment naczynia z XIII w. (ze zbiorów Muzeum Ziemi Błońskiej, fot. J. Ilski)

Szkic mapy ośrodka Błonie-Rokitno (oprac. J. Ilski)

Rycerze zakonu krzyżackiego na fresku zamku w Kwidzynie (fot. W. Radwański AFP)

Sprowadzenie Krzyżaków do Polski

d początku istnienia Polski, północno-wschodnie sąsiedztwo pogańskich plemion Prusów, Litwinów i Jąćwingów znajdowało się w orbicie zainteresowań dynastii panującej. Były to ziemie idealnie nadające się do prowadzenia misji chrystianizacyjnych, co praktykował już sam Bolesław Chrobry. W XIII w. Litwini rozpoczęli ogromną ekspansję terytorialną na ziemie ruskie, w tym także napady na Mazowsze, w celu pozyskania niewolników. Konrad Mazowiecki, w poszukiwaniu rozwiązań zabezpieczenia granicy swojego kraju, rozpoczął starania o utworzenie lub osadzenie zakonu rycerskiego na pograniczu. Ok. 1226 r. rozpoczął negocjacje z Krzyżakami, których pierwsi wysłannicy pojawili się na Mazowszu już dwa lata później. Książę Konrad wydzierżawił Krzyżakom ziemię chełmińską, częściowo zajęta już przez pruskich najeźdźców. Zakon, oprócz sprawnego prowadzenia misji chrystianizacyjnej i podboju pogańskich terenów, stale dążył do utrzymania kontroli nad nowymi zdobyczami terytorialnymi, tworząc i umacniając podwaliny swojego państwa. Nierzadko uciekał się w tym celu do nieuczciwych zabiegów, jak fałszerstwa dokumentów, czy podjudzania sporów między księciem Konradem a biskupem pruskim Chrystianem. Podbój nowych ziem nie zakończył się na Prusach. Najdotkliwszą stratą dla Polski było zagarnięcie przez Krzyżaków Pomorza Gdańskiego. W ciągu niespełna osiemdziesięciu lat zbudowali oni silne i rozległe państwo, usiane gęstą siecią zamków, będące bastionem nie do zdobycia.

Wojciech Kossak, Polowanie na ludzi - Apostolstwo krzyżackie (źródło: Domena Publiczna <https://cyfrowe.mnw.art.pl/pl/zbiory/201592>)

Władysław Jagiełło (AI wg portretu J. Matejki, oprac. K. Toczyński)

Stosunki polsko-krzyżackie

pierwszym okresie działalności Krzyżaków, książęta polscy wspólnie z nimi podejmowali wyprawy przeciw pogańskim Prusom, licząc na korzyści majątkowe wynikające z podboju nowych ziem. Krzyżacy jednak konsekwentnie dążyli do utworzenia na nowych terenach swojego państwa. W tym celu sfałszowali dokument Konrada Mazowieckiego, w którym ten miałby im przekazać ziemię chełmińską oraz wszystkie zdobycze terytorialne na własność. W 1242 r. gdański książę Świętopełk, jako pierwszy polski władca musiał rozpocząć wojnę z zakonem w obronie swojej dzielnicy. Gdy w 1308 r. Brandenburczycy najechali Pomorze Gdańskie, zajmując Gdańsk, Łokietek zwrócił się o pomoc do Krzyżaków, którzy oswobodzili miasto, jednak z odzyskanych terenów nie ustąpili, trwale przyłączając Pomorze Gdańskie do swojego państwa. Następstwem tego było przeniesienie siedziby wielkiego mistrza z Wenecji do Malborka. Umocnienie zakonu u wybrzeży Morza Bałtyckiego i tym samym odcięcie książąt polskich od ważnych szlaków handlowych sprawiło, że odtąd państwo zakonne stało się wrogiem Polski zjednoczonej po rozbiu dzielnicowym. Pierwszym znaczącym starciem, między zwaśnionymi państwami była bitwa pod Płowcami z 1331 r., która, choć nie rozstrzygnięta, doprowadziła do zahamowania ekspansji zakonu. Władcą, który złamał potęgę zakonu był Władysław Jagiełło. Zwycięska bitwa pod Grunwaldem z 1410 r. zapoczątkowała powolny upadek państwa krzyżackiego. Wojna trzynastoletnia, prowadzona w latach 1453-1466 za czasów Kazimierza Jagiellończyka doprowadziła do zdobycia Malborka i odzyskania Pomorza Gdańskiego. Pomniejszone państwo zakonne stało się lennem Królestwa Polskiego.

Jan Matejko, Bitwa pod Grunwaldem (źródło: Domena Publiczna <https://cyfrowe.mnw.art.pl/pl/zbiory/446830>)

Władysław Łokietek zrywa pakt z krzyżakami w Brześciu Kujawskim (AI wg obrazu J. Matejki, oprac. K. Toczyński)

Mikołaj z Błonia (AI portret imaginacyjny, oprac. K. Toczyński)

Mikołaj z Błonia i Władysław Jagiello

a dworze Władysława Jagiełły pracował mieszkaniec Błonia, Mikołaj Pszczółka – teolog i kaznodzieja. Urodzony ok. 1400 r., podstawowe wykształcenie odebrał prawdopodobnie w szkole kolegiackiej, która mieściła się w klasztorze kanonicznym przy kościele św. Trójcy w Błoniu. W 1414 r. wstąpił do Akademii Krakowskiej, a w późniejszym czasie sam został jej wykładowcą. W latach 1422–1425 pracował w kancelarii królewskiej, a następnie został kapelanem Stanisława Ciołka w Poznaniu. Po jego śmierci powrócił na Mazowsze, gdzie m. in. służył w kancelarii książąt mazowieckich.

Zarówno w trakcie studiów jak i w okresie pracy na dworze królewskim, Mikołaj miał styczność z wybitnymi postaciami polskiego życia publicznego. Jednym z nich był Paweł Włodkowic, doktor prawa, wytrawny dyplomata, również pochodzący z Mazowsza. Włodkowic, jako pełnomocnik księcia mazowieckiego Janusza Starszego, brał udział w rozmowach pojednawczych z Krzyżakami w węgierskiej Budzie oraz uczestniczył w soborze w Konstancji, na którym omawiana była sprawa polsko-krzyżacka. Wystąpił wówczas z programem humanistycznym uznającym prawa narodów – chrześcijańskich i pogańskich – do swoich ziem i przekonań, kładąc podwaliny pod instytucje prawa międzynarodowego. Mikołaj z Błonia w trakcie pracy w kancelarii króla również miał styczność ze sprawami dotyczącymi stosunków polsko-krzyżackich poprzez przypadającą na ten czas wojnę, tzw. golubską, zakończoną kolejnym zwycięstwem Jagiełły.

Sobór w Konstancji wg niemieckiej kroniki (źródło: Domena Publiczna, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=507475>)

Pierścionek kobiety z grobu księcia Janusza III.
Pamiątka po Katarzynie Radziejowskiej?
(ze zbiorów Muzeum Warszawy)

Ostatni książęta mazowieccy

onrad Mazowiecki władał swoim księstwem ok. 45 lat, w czasach burzliwych i niespokojnych. Książę, choć porywczy i okrutny, rozwinął gospodarczo swoje księstwo, a nawet aspirował do przejęcia władzy nad całą Polską. Był założycielem mazowieckiej dynastii piastowskiej, która władała tymi ziemiami przez ponad 300 lat.

Ostatnimi jej przedstawicielami było rodzeństwo, Anna, Stanisław i Janusz. Za ich czasów, w początkach XVI w. dzielnica mazowiecka była już mocno uszczuplona po stopniowym wymieraniu poszczególnych gałęzi rodu i przejmowaniu ziem przez królów Polski. Władzę na Mazowszu w imieniu Stanisława i Janusza sprawowała ich matka, która mimo osiągnięciu przez braci wieku uprawniającego ich do samodzielnego rządzenia nie ustępowała. Kiedy w końcu bracia rozpoczęli swoje rządy, nie podzielili między siebie Mazowsza, ale rządzą wspólnie, w tzw. niedziale.

Szczególnie książę Stanisław mocno angażował się w sprawy swojej dzielnicy i pozostawał w dobrych relacjach z królem Zygmuntem Starym. Niestety obaj książęta umarli młodo, każdy w wieku 24 lat. Okoliczności ich śmierci związane są z Błoniem. Odpowiedzialną za śmierć obu miała być Katarzyna Radziejowska, córka wojewody płockiego, kochanka obu książąt. Odtrącona przez Stanisława, związała się z Januszem, którego nakłoniła do otrucia brata. Intryga rozegrała się w siedzibie starosty błońskiego, Piotra Jordanowskiego, w miejscu dzisiejszej Poniatówki. Stanisław wracając z uczty, w drodze do Warszawy poczuł się źle i zmarł następnego dnia. Janusz z kolei naraził się swojej kochance, nie dotrzymując słowa odnośnie podarowania jej Błonia. Wówczas Katarzyna znów uciekła się do zbrodni. Wojewodzianka uniknęła kary, nie udowodniono jej bowiem winy, za to starosta błoński został oskarżony o otrucie książąt i stracony. Ostatnią z dynastii pozostała księżna Anna, jedyna dziedziczka rodu, która nie miała zamiaru odstępować Mazowsza Zygmuntowi Staremu.

Ostatni książęta mazowieccy: Stanisław i Janusz III
(Al wg obrazu ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie, oprac. K. Toczyński)

Zygmunt Stary (AI wg portretu J. Matejki, oprac. K. Toczyński)

Hołd Pruski

ról Zygmunt Stary, syn Kazimierza Jagiellończyka i wnuk Władysława Jagiełły urodził się w 1467 r. i panował 42 lata. Za jego rządów wielki mistrz zakonu Albrecht Hohenzollern dążył do wzmocnienia pozycji państwa krzyżackiego i odbudowania jego potęgi, przygotowując się do zbrojnego konfliktu z Polską. Stro-
na polska, zorientowana w zamiarach wielkiego mistrza podjęła decyzję o wypowiedzeniu wojny w 1519 r. W konflikcie czynny udział brał książę Stanisław mazowiecki, a jego wojsko, wypełniając zobowiązania lenne uczestniczyło w przebiegu działań wojennych przeciw państwu krzyżackiemu. Wojna nie przyniosła rozstrzygnięcia dla żadnej z stron.

Na początku 1521 r. rozpoczął się czteroletni okres zawieszenia broni, podczas którego trwały intensywne zabiegi dyploma-
tyczne, aby rozstrzygnąć konflikt definitywnie. Marcin Luter zaczął namawiać Albrechta na porzucenie katolicyzmu i przej-
ście na protestantyzm, ustanowienie świeckiego państwa oraz założenie rodziny i dynastii. Wielki mistrz przystał na te
propozycje i od tej pory Prusy Książęce stały się świeckim państwem, lennem Rzeczypospolitej, które miało być wkrótce do
niej włączone. Szczegóły rozejmu ustalono w traktacie krakowskim, którego zwieńczeniem było złożenie, dnia 10 kwietnia
1525 r. hołdu lennego królowi Zygmuntowi Staremu przez Albrechta, władcę Prus.

Albrecht Hohenzollern (AI wg portretu Hansa Krell'a, oprac. K. Toczyński)

Jan Matejko, Hołd Pruski - fragment (źródło: Domena Publiczna, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=357813>)

Księżna Anna mazowiecka (AI wg obrazu ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie, oprac. K. Toczyński)

Inkorporacja Mazowsza do Korony Polskiej

a czasów panowania Zygmunta Starego doszło do przyłączenia dzielnicy mazowieckiej do Korony po bezpotomnej śmierci ostatnich książąt, Stanisława i Janusza III. Mazowsze, po 388 latach od rozbitcia dzielnicowego, wróciło w granice Polski. Wygaśnięcie linii piastowskiej wzbudziło niepokoje w społeczeństwie mazowieckim o dalsze losy tej dzielnicy i suwerenność jej obywateli. Spadkobiercą po książętach piastowskich, na mocy wcześniejszych ustaleń był król Polski. Choć księżna Anna, siostra zmarłych książąt, jako kobieta nie mogła formalnie stać się dziedziczką tronu mazowieckiego, to szlachta była gotowa na konflikt zbrojny, byle tylko władza została przy Piastównie, w której dostrzegano ostatnią szansę na zachowanie niezależności. Z poparciem szlachty Anna przybrała tytuł „jedyniej księżnej, dziedziczki Mazowsza”, licząc na wywalczenie korzystnych warunków zabezpieczenia swojej przyszłości. Ostatecznie we wrześniu 1526 r. uznano przynależność Mazowsza do Korony Polskiej. Anna otrzymała solidne uposażenie do czasów zamążpójścia, a król ustanowił specjalny urząd namiestnika królewskiego, przysługujący każdorazowo wojewodzie mazowieckiemu, co dawało tamtejszej szlachcie poczucie odrębności. 27 grudnia 1529 r. nastąpiło ostatecznie przyłączenie Mazowsza do Polski na prawach województwa, a szlachtę mazowiecką zrównano w prawach i obowiązkach z koronną. Zatwierdzono jej prawa, przywileje i wolności, takie jakie jej dotąd przysługiwały. Księżna Anna jeszcze przez 8 lat nie ustępowała z Mazowsza, bezskutecznie próbując odzyskać dziedzictwo swej dynastii.

Już od poł. XVI w. Mazowsze zaczęło stawać się ważnym regionem, położonym centralnie wobec innych ziem Rzeczypospolitej. W niespełna pół wieku, najważniejsze miasto województwa, Warszawa, zostało stolicą Polski.

Mapa Polski w 1526 r. (źródło: Mathiasrex, Maciej Szczepanczyk based on layers of users: Halibutt - Praca własna, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=25436143>)